

Temat 1: Części zdania i związki wyrazowe w zdaniu – przypomnienie wiadomości – KNO

Temat 2: Części zdania i związki wyrazowe w zdaniu – ćwiczenia – KNO

<https://epodreczniki.pl/a/podmiot-i-orzeczenie---szybkie-przypomnienie/DMtbU33oQ>

<https://epodreczniki.pl/a/na-scenie-podmiot-i-orzeczenie/DzCRvq6wK>

<https://epodreczniki.pl/a/bez-klopotu-rozpoznasz-typy-podmiotow/D1BoTGY42>

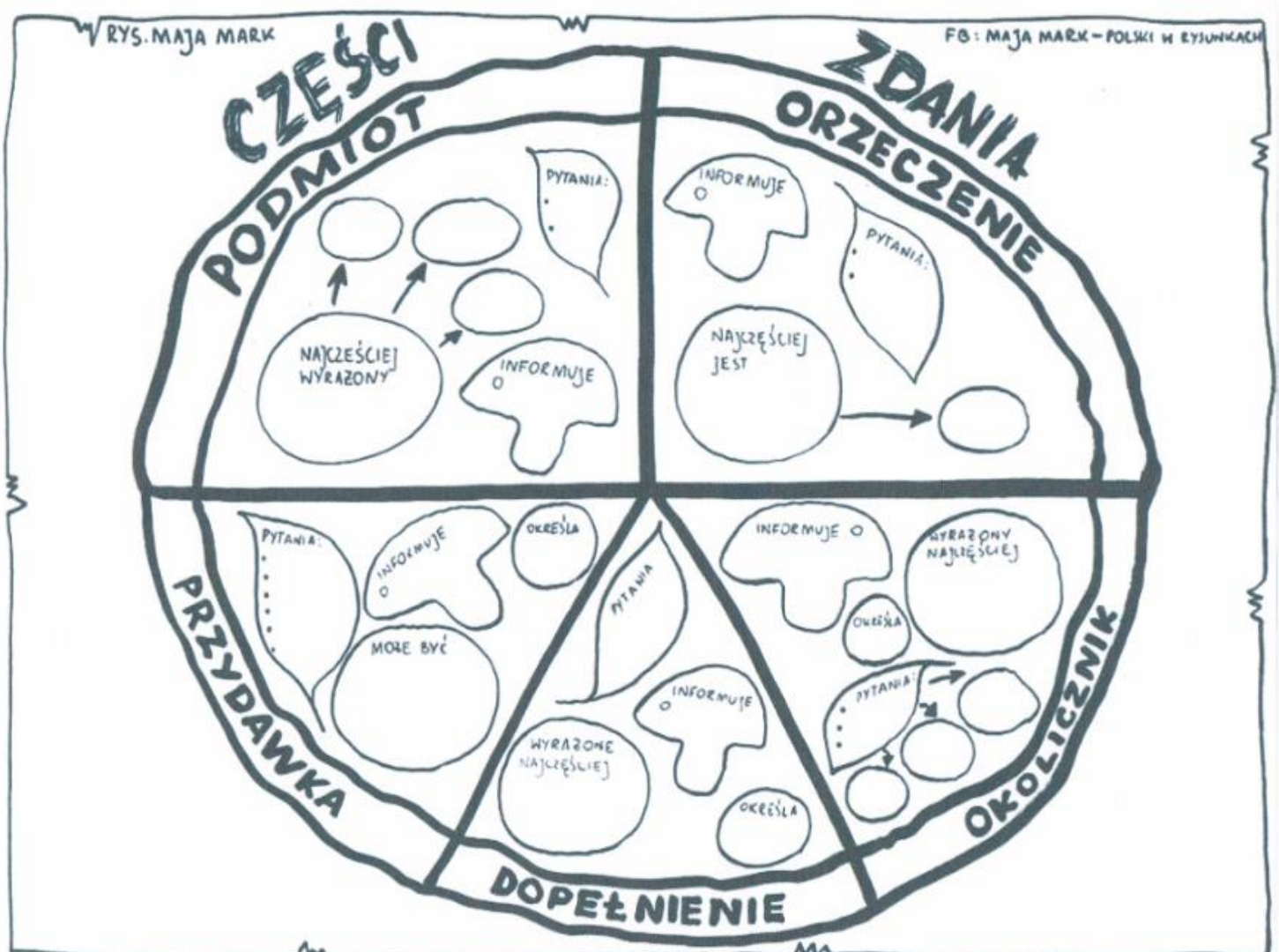
<https://epodreczniki.pl/a/o-kazdej-okolicznosci---okolicznik/DILp6Vwnk>

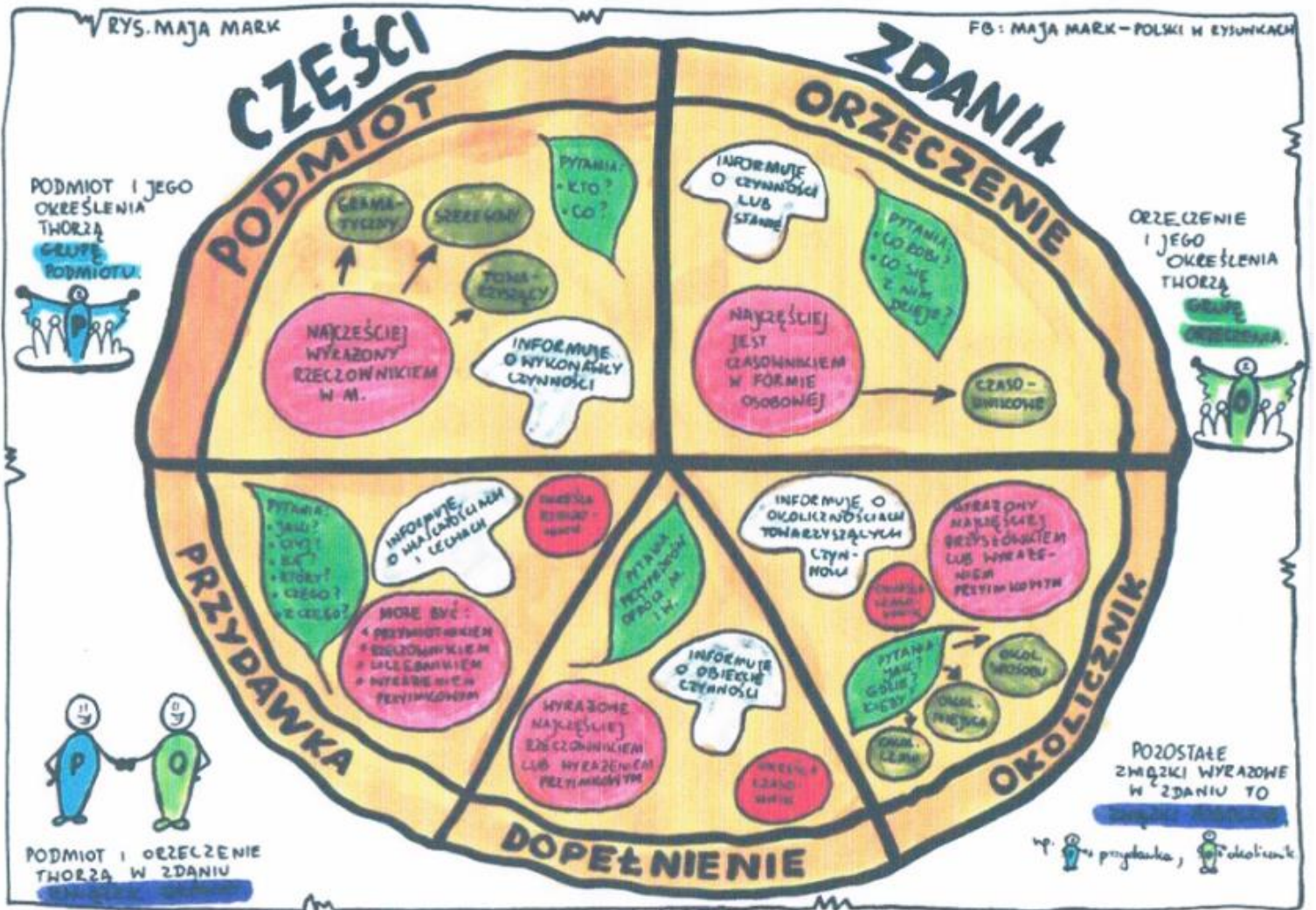
<https://epodreczniki.pl/a/do-pelna-dopelniam---dopelnienie/DnG3TXcTA>

<https://epodreczniki.pl/a/przydawki-okoliczniki-i-dopelnienia-wzbogacaja-wypowiedzenia/D1AP12t6M>

<https://epodreczniki.pl/a/o-innych-czesciach-zdania---dopelnienie-okolicznik-przydawka/DQsOM3JVH>

+ KSERÓWKI

PODMIOT

Część zdania najczęściej odpowiadająca na pytania: **kto? co?**

ORZECZENIE

Część zdania odpowiadająca na pytania: **co** (ktoś, coś) **robi?, co się** (z kimś, czymś) **dzieje?**

PRZYDAWKA

Część zdania odpowiadająca na pytania: **jaki? który? czyj? ile? ilu?**

OKOLICZNIK

Część zdania odpowiadająca na pytania: **jak? gdzie? kiedy? po co? dlaczego? mimo co? wbrew czemu? jak długo? pod warunkiem czego?**

DOPEŁNIENIE

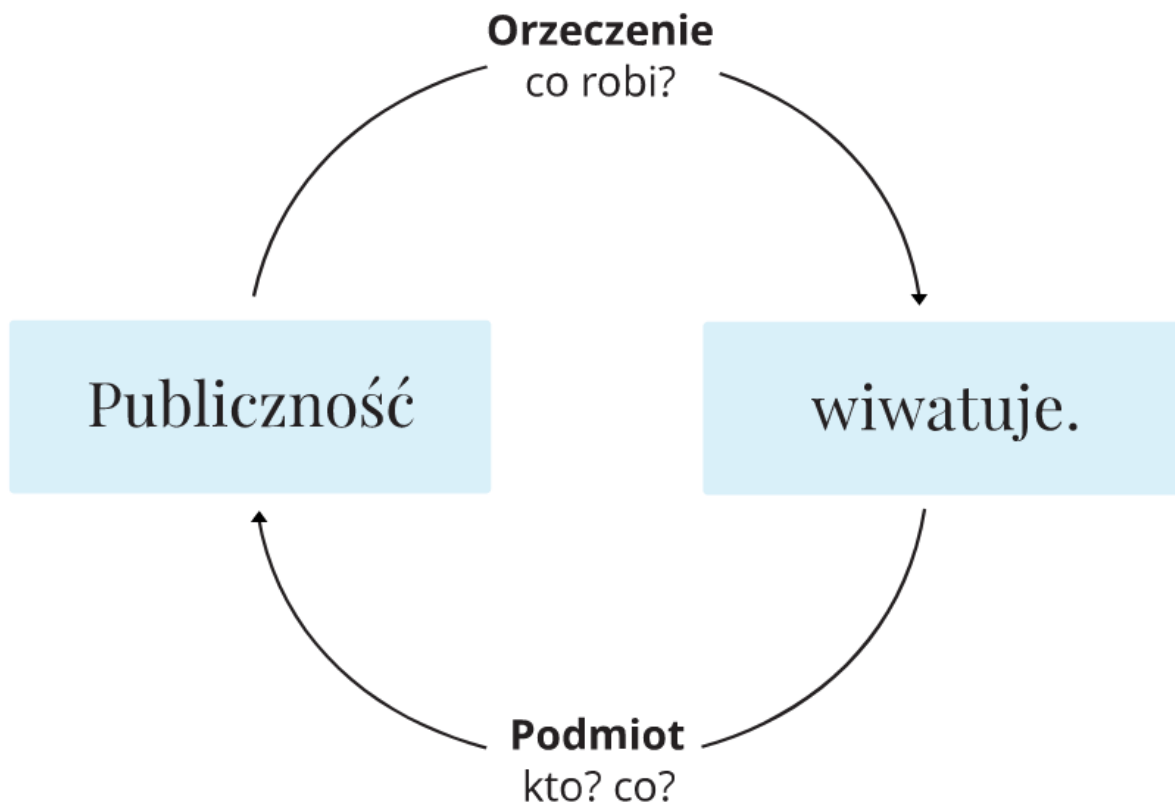
Część zdania odpowiadająca na wszystkie pytania przypadków z wyjątkiem mianownika: **kogo? czego?, komu? czemu?, kogo? co?, (z) kim? (z) czym?, (o) kim? (o) czym?**

WŁADCY SŁÓW

www.wladcyslow.pl

Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0

Zapamiętaj!

Dopełnienie to takie określenie, które odpowiada na pytania wszystkich przypadków oprócz mianownika i wołacza, czyli:

- **kogo? czego?** *Nie widzę **taty**. Kwiaty potrzebują **słońca**.*
- **komu? czemu?** *Książkę pożyczyłam **bratu**. Przyjrzyj się **słoniowi**.*
- **kogo? co?** *Adam poznał nową **koleżankę***. Muszę wysłać* **list*.****
- **z kim? z czym?** *Porozmawiam z **mamą***. Do szkoły chodzę* z **tornistrem**.*
- **o kim? o czym?** *Nie mów źle o **przyjacielu**. Rozmawiamy o **pogodzie**.*

Zapamiętaj!

Dopełnienie jest **określeniem czasownika** i może być wyrażone rzeczownikiem, wyrażeniem przyimkowym, zaimkiem. Często czasownik łączy się z dwoma dopełnieniami:

Książkę pożyczyłam **bratu*.***

Porozmawiam **z mamą** wyjeżdżę **nad morze**.

Pamiętaj!

Okolicznik to takie określenie, które odpowiada na pytania: jak? (łatwo, z radością), gdzie? (w domu), kiedy? (w niedzielę), po co? (po masło), dlaczego? (z powodu grypy) itp. Okolicznik najczęściej jest określeniem czasownika i może być wyrażony przysłówkiem, rzeczownikiem, wyrażeniem przyimkowym, zaimkiem.

CC 0

**Przydawki –
to określenia rzeczownika
(a więc wyrazy podrzędne wobec niego):**

Przydawki

kolorowa < wstążka
sałatka < **z brokułami**
szef < **zarządu**

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Dopełnienia oraz okoliczniki – to określenia czasownika (a więc wyrazy podrzędne wobec niego):

Dopełnienia

zarządzać < **firmą**
przyglądać się < **chmurom**
czytać < **gazety**

Okoliczniki

po południu < wyjeżdżać
wracać < **powoli**
wyjść < **na zakupy**

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Przydawka – określa rzeczownik

Na jakie pytania odpowiada?

Jaki, jaka, jakie? • Czyj, czyja, czyje? • Który, która, które?

Przymiotnik (+ imiestów przymiotnikowy)	Rzeczownik	Zaimek	Liczebnik	Wyrażenie przyimkowe
biała → kreda uczeń ← słuchający	statek ← widmo uczeń ← gimnazjum brat ← mamy	nasz → dom twój → komputer	drugi → dzień	bieg ← do celu szczotka ← do butów

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Przydawka

PRZYDAWKA jest określeniem rzeczownika. Pojawia się głównie w grupie podmiotu, ale także może być określeniem rzeczowników w grupie orzeczenia, np.:

<i>Grupa podmiotu</i>	<i>Grupa orzeczenia</i>
Nasz bohaterski dziadek	wczoraj godzinami opowiadał ciekawe historie z dalekiej wyprawy.
przydawki w grupie podmiotu	przydawki w grupie orzeczenia
nasz → (czyj?) dziadek bohaterski → (jaki?) dziadek	ciekawe → (jakie?) historie z wyprawy (jakiej?) ← dalekiej

Przydawka może być wyrażona przymiotnikiem (lub imiesłowem przymiotnikowym), rzeczownikiem, zaimkiem, liczebnikiem, wyrażeniem przyimkowym. Jej szczegółowy opis przedstawiono w infografice.

Dopełnienie

DOPEŁNIENIE to część zdania określająca czasownik, a niekiedy także przymiotnik lub przysłówkę. Wiele czasowników otwiera obok siebie dwa miejsca: jedno dla podmiotu, a drugie dla dopełnienia:

CZYTAĆ: *ktoś* – *czyta* – **coś** (Janek – czyta – **gazetę**),

MYŚLEĆ: *ktoś* – *myśli* – **o czymś** (Janek – myśli – **o wakacjach**),

PRZYGLĄDAĆ SIĘ: *ktoś* – *przygląda się* – **czemuś** (Janek – przygląda się – **wystawie**).

Dopełnienie odpowiada na pytania przypadków zależnych (czyli wszystkich poza mianownikiem i wołaczem): *kogo, czego?, komu, czemu?, kogo, co?, z kim, z czym?, o kim, o czym?* Jest najczęściej wyrażane przez pojedynczy rzeczownik lub wyrażenie przyimkowe z rzeczownikiem. Dopełnienie zawsze ma formę gramatyczną narzuconą przez nadrzędny wobec niego czasownik.

Trzeba jednak pamiętać, że zamiast rzeczownika w funkcji dopełnienia może się pojawiać zaimek:

Myślę (o kim?) ← **o tobie, o niej, o was.**

Przyjaźnię się (z kim?) ← **z tobą, z nią, z wami.**

Dopełnienia dzieli się na **bliższe i dalsze**. Dopełnienie bliższe zwykle odpowiada na pytanie biernika (kogo, co?). Pozostałe formy rzeczownika tworzą dopełnienie dalsze.

Dopełnienie bliższe odpowiada na pytanie biernika (kogo? co?) i ma jego formę:

Widzę (co?) ← **ciekawą fotografię, piękną rzeźbę, ładny obraz.**

Dopełnienie bliższe przy zmianie formy orzeczenia ze strony czynnej na bierną staje się podmiotem np. „Brat kupił (kogo? co?)komputer”, „Komputer został kupiony przez brata”.

Dopełnienie dalsze odpowiada na pytania dopełniacza, celownika, narzędnika i miejscownika i ma ich formę:

Przyglądam się(czemu?) ← **ciekawej fotografii, pięknej rzeźbie, ładnemu obrazowi.**

Okolicznik to określenie czasownika

Co może być okolicznikiem?

Przysłówek: wieczorem → zasnąłem
Rzeczownik: jadę ← windą
Wyrażenie przyimkowe: wracam ← do domu

Na jakie pytania okolicznik odpowiada?

Dokąd?
Którędy?
Gdzie?

Kiedy?

Dlaczego?
Z jakiego powodu?

Po co?
W jakim celu?

Jak?
W jaki sposób?

Pod jakim
warunkiem?

Pod jakim
względem?

Pomimo czego?

Rodzaj okolicznika

Miejsca

Idę ← **do domu**.

Przechodzę ←
przez ulicę.

Czasu

Wczoraj ← pisałem.

Przed miesiącem ←
wróciłem.

Przyczyny

Odpoczywam ←
z powodu choroby.

Ze strachu ←
się chowam.

Celu

Idę ← **po chleb**.

Koncertuję ←
dla pieniędzy.

Sposobu

Uciekł ← **cichcem**.

Biegał ← **powoli**.

Warunku

W razie deszczu →
zmokniesz.

Względu

**Ze względu na
jakość** →
to jest dobre.

Przyzwolenia

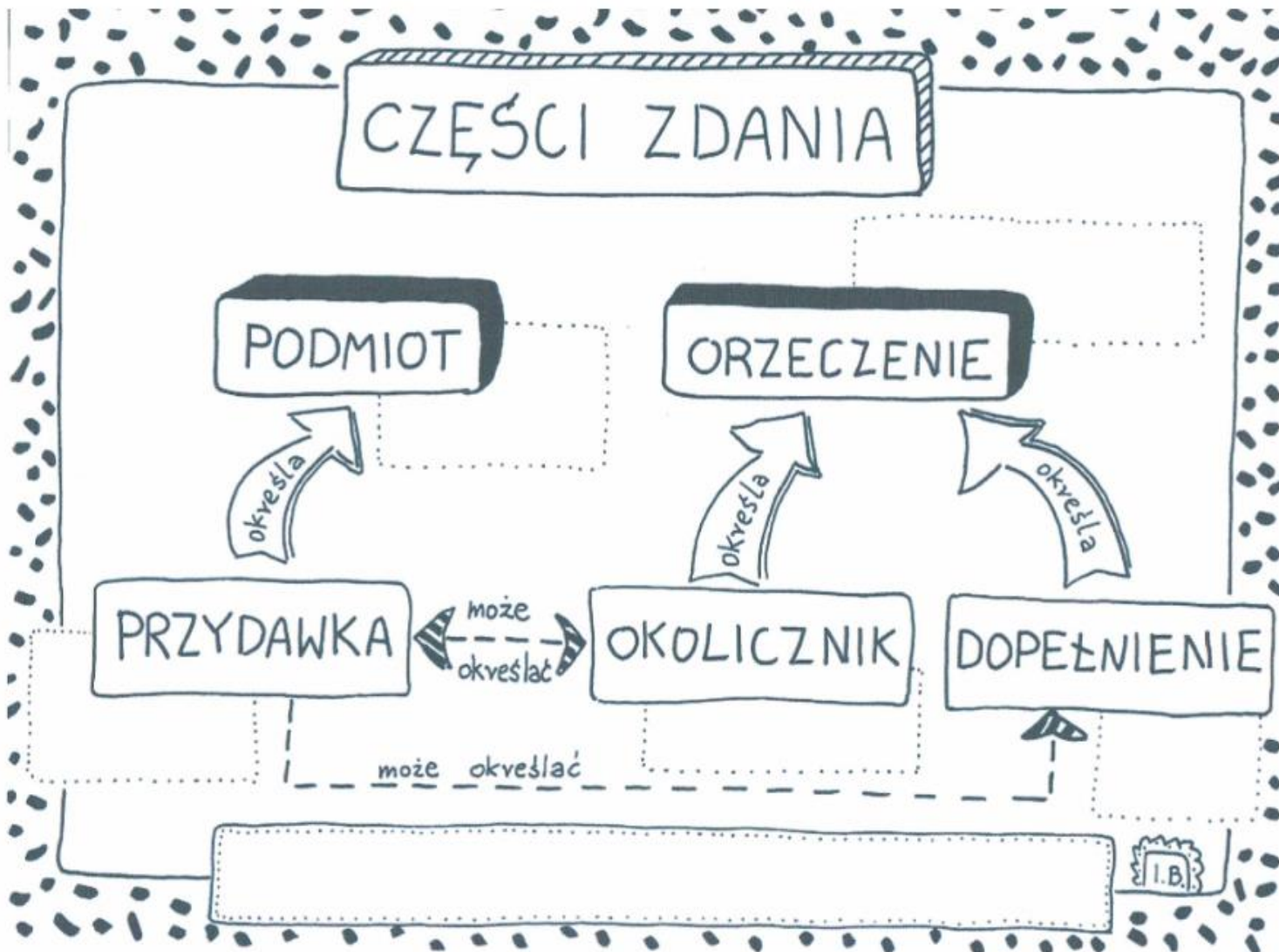
Mimo choroby →
poszedł biegać.

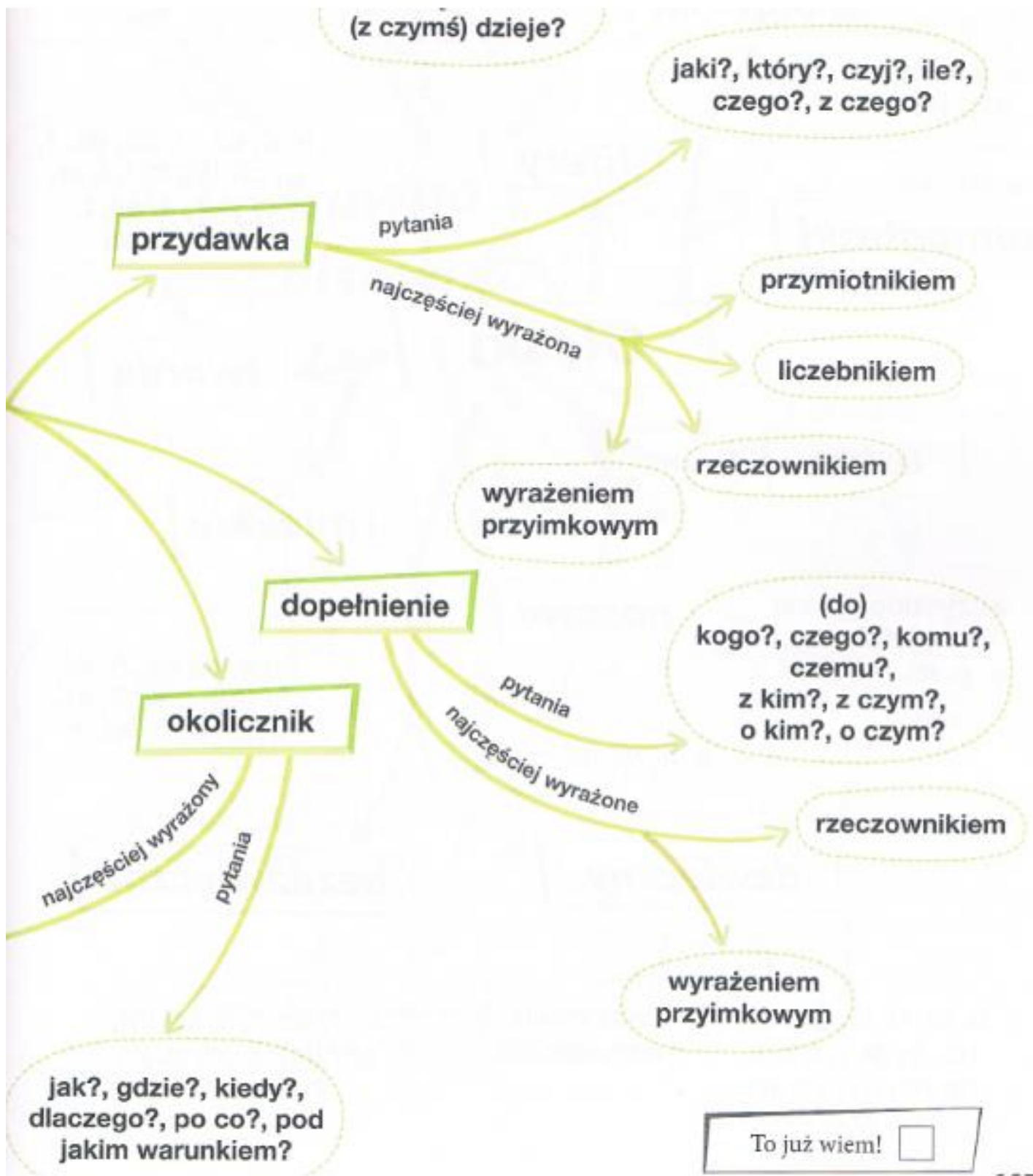
Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

SCHEMAT:

ZDANIE DO WPISANIA: „**Mój brat ugotował wczoraj obiad**”.

Określ, które wyrazy to podmiot, orzeczenie, przydawka, okolicznik oraz dopełnienie, a następnie uzupełnij schemat. Powodzenia!

Ćwiczenie 2

W podanych zdaniach zaznacz na niebiesko podmioty, a na czerwono orzeczenia.

czerwony

Tajemniczy dom na wsi krył wiele niespodzianek.

Za starą szafą znajdowała się mroźna kraina .

Rodzeństwo nie uwierzyło Łucji.

Wysłannicy Białej Czarownicy aresztowali fauna.

Nad ranem stół pękł na dwoje.

Edmund wymknął się z domu Bobra.

Dzięki oddechowi Aslana posągi ożyły .

Między siłami Zła i Dobra rozgorzała straszliwa walka .

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Przeczytaj umieszczone poniżej wybrane tytuły rozdziałów książki pt. „Tajemniczy ogród” i zaznacz w nich na czerwono orzeczenia.

czerwony

- I Nie został nikt
- II Panna Mary kapryśnica
- V Krzyk w korytarzu
- VI „A jednak ktoś płakał ”
- VIII Gil wskazał drogę
- XI Gniazdo mysikrólika
- XIX „ Nadeszła chwila”
- XX „ Będę żył , zawsze, zawsze”

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zdanie pojedyncze może być nierozwinięte lub rozwinięte.

Zdanie nierozwinięte zawiera tylko wyrazy niezbędne do tego, aby zdanie miało sens. Może składać się z podmiotu i orzeczenia:

Colin płakał. (podmiot + orzeczenie)

Czasami musi zawierać wyrazy dodatkowe – niezbędne określenia orzeczenia. Jest to tzw. **zdanie rozwinięte**:

Mary usłyszała płacz. (podmiot + orzeczenie z niezbędnym określeniem)

Zdanie rozwinięte oprócz wyrazów niezbędnych zawiera liczne **określenia**, które przekazują wiele różnych informacji:

Mały gil sfrunął z bujającej się gałęzi bluszczu.

Ćwiczenie 5

Zaznacz kolorem zielonym zdania pojedyncze nierozwinięte.

zielony

Mary patrzyła na klucz. Obracała go na wszystkie strony. Pragnęła zajrzeć do ogrodu. Wyobrażała sobie, co może znajdować się za tajemniczym murem. Wyobraźnia zaczęła pracować. Słońce świeciło. Powiewał lekki wietrzyk. Mary z przejęciem otworzyła furtkę. Znalazła się w tajemniczym ogrodzie. Dopięła swego.

Sprawdź

Dobry odpowiedź

Ćwiczenie 6

Określ, jaką częścią zdania są wyróżnione wyrazy.

	Dopełnienie	Okolicznik	Przydawka
chodzić powoli	☐	☐	☐
chodzenie piechotą	☐	☐	☐
służba ojczyźnie	☐	☐	☐
wschód słońca	☐	☐	☐
służyć społeczeństwu	☐	☐	☐
biegać boso	☐	☐	☐
bieganie po trawie	☐	☐	☐
jadać smakołyki	☐	☐	☐
jedzenie słodyczy	☐	☐	☐
budzić się rankiem	☐	☐	☐
uciążliwa pobudka	☐	☐	☐
powracać do domu	☐	☐	☐
powrót z wakacji	☐	☐	☐
myśleć o wakacjach	☐	☐	☐
spać długo	☐	☐	☐
długie rozmyślanie	☐	☐	☐
kierować firmą	☐	☐	☐
kierować sprawnie	☐	☐	☐

Zgłoś problem

